

Газуда М.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
ДВНЗ "Ужгородський національний університет"*

Польовська В.В.,

*здобувач кафедри економіки підприємства
ДВНЗ "Ужгородський національний університет"*

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У сучасних умовах ринкової економіки пріоритетним завданням розвитку сільського господарства є пошук адекватної комплексної системи оцінок ефективного управління використанням та охороною природних ресурсів. Такий пошук доцільно проводити в рамках удосконалення державного управління та регулювання процесом використання природних ресурсів. Управління природними ресурсами – це процес постійного удосконалення природокористування, оптимізації розподілу природних ресурсів між галузями господарського комплексу і раціоналізації їх використання у кожній з них, розроблення і впровадження комплексу заходів з охорони природних

ресурсів та підвищення продуктивності і економічної ефективності використання сільськогосподарських угідь на принципах сталого розвитку. Враховуючи це, удосконалення державного управління природними ресурсами повинне розглядатись через призму його компонентів: удосконалення правового поля регулювання процесів природокористування, функцій та завдань органів державного управління, принципів та методів управління, удосконалення стимулюючого інструментарію регулювання процесів використання природних сільськогосподарських ресурсів. У зв'язку з цим з метою визначення стратегічних пріоритетів формування механізму управління використанням природних ресурсів слід чітко визначити правові засади державного регулювання зазначених процесів у сільському господарстві.

Отже, вважаємо, що удосконалення державного регулювання процесів використання природних ресурсів у сільському господарстві повинне здійснюватись у тісному взаємозв'язку трьох складових:

1. Формування нормативно-правової бази регулювання процесів використання природних ресурсів у сільському господарстві.
2. Визначення органів державного регулювання процесів використання природних ресурсів у сільському господарстві.
3. Вибір інструментів державного регулювання процесів використання природних ресурсів у сільському господарстві.

Основними нормативно-правовими документами державного регулювання процесів використання природних ресурсів у сільському господарстві є земельний, водний, лісовий кодекси України [2; 5; 3], а також закони України "Про охорону земель", "Про рослинний світ", "Про тваринний світ", "Про охорону навколишнього природного середовища" [8; 6; 7; 4] та інші нормативні акти.

Незважаючи на значний нормативно-правовий доробок, окремі законодавчі акти містять вузькі місця, які слід усунути задля збалансованого використання природних ресурсів. Пропонуємо наступні напрями удосконалення нормативно-правового поля з питань регулювання процесів використання природних ресурсів у сільському господарстві:

1. По використанню рослинного світу: удосконалення питань власності та шляхів приватизації, оподаткування, оренди, фінансування; правових аспектів виконання міжнародних угод зі сталого лісоуправління; удосконалення механізму розподілу функцій з розпорядження лісами між органами державної влади різних рівнів; чітке розмежування повноважень держави з управління та господарювання; законодавче закріплення правил, що визначають принципи і норми ведення лісового господарства; удосконалення питань з використання не лише несільськогосподарських рослин, які є природними об'єктами і частиною екосистеми, а й рослин, що використовуються у сільському господарстві.

2. По використанню тваринного світу: поширення правового режиму Закону України "Про тваринний світ" на сільськогосподарських і свійських тварин.

3. По використанню ґрунтів: удосконалення формування інфраструктури ринку земель, урегулювання процедури їх продажу, проведення земельних аукціонів і конкурсів; посилення контролю за дотриманням правового статусу земель та їх цільовим призначенням, посилення застережних заходів та узаконення додаткових важелів впливу місцевих органів влади на нових власників з метою недопущення безгосподарного використання земельних ресурсів; посилення адміністративної відповідальності за нещадне та неефективне використання земель, що призводить до екодеструктивного навантаження на довкілля та на зниження сільськогосподарського виробництва в цілому.

При цьому вагому роль у забезпеченні збалансованого використання природних ресурсів сільського господарства відіграють органи державного регулювання. До органів загальної компетенції державного регулювання процесів використання відновлюваних природних ресурсів у сільському господарстві відносять Верховну Раду України і Кабінет Міністрів України. Вони формують законодавче поле суспільно-економічної діяльності, кадрову політику відповідних органів, їх матеріально-технічне забезпечення [1, с. 384]. Ці органи визначають засади державної політики у сфері використання природних ресурсів, приймають закони щодо регулювання у цій сфері, затверджують загальнодержавні програми з охорони, захисту, використання та відтворення природних ресурсів, забезпечують реалізацію державної політики у сфері природних ресурсів, спрямовують та координують діяльність органів виконавчої влади щодо організації охорони, захисту, використання та відтворення природних ресурсів, забезпечують розроблення, затвердження та виконання загальнодержавних програм з охорони, захисту, використання та відтворення природних ресурсів, приймають рішення про обмеження або тимчасове припинення діяльності підприємств, установ та організацій у разі порушення ними природоохоронного законодавства.

До органів спеціальної компетенції належать Міністерство аграрної політики і продовольства України, Міністерство екології і природних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство земельних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України, Державна інспекція сільського господарства України. З метою вироблення пропозицій щодо удосконалення діяльності зазначених органів державного управління зупинимось детальніше на дослідженні їхніх основних функцій та завдань з питань регулювання природних ресурсів у сільському господарстві.

Досліджуючи функції управління та регулювання з боку Державного агентства земельних ресурсів України, Державного агентства лісових ресурсів України, Державного агентства рибного господарства України, Державної

інспекції сільського господарства України, слід зауважити, що вони в деякій мірі дублюються із функціями та завданнями зазначених вище Міністерств. З іншої боку, вони акумулюють увагу на конкретних видах природних ресурсів та державному регулюванні їх використання.

Аналіз існуючих Положень про діяльність відповідних спеціальних державних органів регулювання використання природних ресурсів свідчить, що у коло їх компетенції слід внести такі додаткові функції та завдання, як: розроблення методології та методики оцінювання ефективності використання природних ресурсів у сільському господарстві; аналіз та оцінювання природно-ресурсного потенціалу відповідних територій з виявленням відповідних резервів та напрямів використання природних ресурсів; розроблення відповідних механізмів управління використанням природних ресурсів у сільському господарстві; розроблення стимулюючих інструментів, які сприятимуть простому та розширеному відтворенню різних видів природних ресурсів, що можуть використовуватися у сільському господарстві.

Реалізація існуючих та запропонованих функцій і завдань державного управління природними ресурсами відповідно вимагає удосконалення регулюючого інструментарію стимулювання їх збалансованого використання у сільському господарстві. Основними регулюючими інструментами та важелями стимулювання процесів раціонального природокористування є оподаткування, страхування, інвестування, ціноутворення, компенсації та доплати, штрафи, орендна плата.

Такі інструменти покликані генерувати та встановлювати правила поведінки природокористувачів стосовно природних ресурсів та один до одного. Формування такої систем складається з кількох взаємопов'язаних елементів, реалізація яких дозволить створити правове поле регулювання використанням природних ресурсів у сільському господарстві. Удосконалення завдань та функцій з боку державних та спеціальних органів державного регулювання природних ресурсів, відповідного нормативно-правового поля дозволить реалізувати засадничі принципи концепції збалансованого природокористування та забезпечити сталий розвиток природних ресурсів у цілому.

Література

1. Борисенко З.М. Основи конкурентної політики: підручник / З.М.Борисенко. – К.: Таксон, 2004. – 704 с.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. – К.: ВЕЛЕС, 2005. – 79 с.
3. Лісовий кодекс України/Закон України № 3404 – IV „Про внесення змін до Лісового кодексу України”//Лісовий і мисливський журнал. – № 2 (56). – 2006. – С. 25-39.
4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991. № 1264-XII / Додаток до щотижневика „Відомості Верховної Ради України”; Серія „Закони України”. – К. : Парламентське видавництво, 1999. – 55 с. (Офіційне видання).
5. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 24. – Ст.189. 45
6. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 № 591-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 22-23. – Ст.198.
7. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001. № 2894-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 14. – Ст.97.
8. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003. № 962-IV // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 144. – С.5-12.